

Странски државјани лишени од слобода врз основа на законите за странци

*Извадок од 7-от Општ извештај на КСТ,
објавен во 1997*

А. Претходни согледувања

24. За време на посетите делегациите на ЦПТ честопати наидуваа на странски државјани лишени од слобода врз основа на законите за странци (во понатамошниот текст “имигранти”): лица на кои што не им е дозволено да влезат во земјата; лица кои што влегле во земјата илегално и кои биле откриени од страна на домашните власти; лица на кои им истекло важењето на дозволата за престој; баратели на азил чиешто затворање се смета за потребно и сл.

Во следните ставови ќе бидат изнесени некои од прашањата што ги согледува ЦПТ во врска со овие лица. ЦПТ се надева дека на овој начин на домашните власти јасно ќе им укаже за ставовите на ЦПТ во поглед на третманот на имигрантите и уште поопшто, ќе ја стимулира дискусијата за положбата на овие лица лишени од слобода. Сите коментари за овој дел од Извештајот ЦПТ ќе ги смета за добредојдени.

Б. Објекти за сместување

25. Делегациите на ЦПТ во текот на посетите наидоа на имигранти сместени во различни објекти за сместување почнувајќи од простории за задржување на влезните места во земјата до полициските станици, затвори и специјализирани центри. Посебни контроверзи предизвикува правната положба на лицата на кои што не им е дозволен влез во земјата во транзитните и “меѓународните” зони на аеродромите. Во повеќе наврати ЦПТ беше соочен со аргументот дека овие лица не се “лишени од слобода” бидејќи можат слободно да ја напуштат зоната во секој момент со качување на било кој меѓународен лет по нивен избор.

Во врска со тоа, ЦПТ секогаш нагласувал дека престојот во транзитна или “меѓународна” зона може, во зависност од околностите, да претставува лишување од слобода според Член 5(1) (ф) од Европската конвенција за човекови права, и дека според тоа, овие зони спаѓаат во рамките на мандатот на Комитетот. Пресудата донесена на 25 јуни 1996 година од страна на Европскиот суд за човекови права во случајот Амур против Франција може да се смета како потврдување на ваквиот став. Во тој случај кој се однесуваше на четири лица кои бараа азил на парискиот аеродром Орли во период од 20 дена, Судот утврди дека: *Самиот факт што лицата бараат азил можат доброволно да ја напуштат земјата во којашто побегнале, не го исклучува ограничувањето на слободата....*“и одлучи дека

“задржувањето на жалителите во транзитна зона ... во практиката, со оглед на претрпените ограничувања, беше изедначено со лишување од слобода“.

26. **Просториите за задржување на влезните места** во земјата честопати се неадекватни особено за подолг престој. Уште поточно, делегациите на ЦПТ во повеќе наврати наидуваа на лица кои во услови на нужда биле чувани во аеродромските чекални. Не треба да се потсети дека на овие лица треба да им се обезбедат соодветни средства за спиење, да им се овозможи пристап до нивниот багаж и до соодветно опремени санитарни простории, и да им се овозможи престој на свеж воздух секојдневно. Исто така, треба да им се овозможи пристап до храна и ако е потребно, треба да им се обезбеди и медицинска помош.

27. Во некои земји делегациите на Комитетот наидуваа на имигранти кои се чуваа во **полициски станици** во текот на продолжени временски периоди (пр. недели а во некои случаи и месеци) во осредни услови на сместување, лишени од секаков вид на активности, а во некои случаи тие биле принудени да ги делат ќелиите со криминалци. Ваквите ситуации не можат да се оправдаат

28. Повремено делегациите на ЦПТ среќаваа имигранти во **затворите**. Дури и кога актуелните услови за престој на овие лица во установите се адекватни-што не е секогаш случај-ЦПТ смета дека ваквиот пристап не е добар. Затворот по дефиниција не е pogodно место во кое треба да се чува лице кое не е ниту осудено ниту осомничено за сторено кривично дело.

Сепак, во определени исклучителни случаи, би можело да биде соодветно имигрантите да се држат во затворите поради познатиот потенцијал за насилничко однесување. Исто така, имигрантот на кого што му е потребна лекарска помош може да се смести привремено во затворските простории за медицинска помош ако нема други достапни болнички услови. Сепак ваквите лица треба да се чуваат одвоено од затворениците, како оние кои се осудени, така и оние кои се во притвор.

29. Според мислењето на ЦПТ, во оние случаи кога треба да се лишат од слобода за подолго време лица врз основа на законите за странци, тие треба да се сместа во **центри специјално основани за таа намена**, кои ќе нудат материјални услови и режим соодветен на нивната правна положба и кои ќе располагаат со соодветно квалификуван персонал. Комитетот со задоволство забележува дека ваквиот пристап се повеќе го следат државните страни на Конвенцијата.

Се разбира, ваквите центри треба да обезбедат соодветно сместување, адекватно опремено со мебел, и тие треба да имаат доволно простор за изгледот на просториите со цел да се избегне колку е можно впечатокот дека се работи за средина во која луѓето се затворени. Во поглед на режимските активности, тие треба да опфатат вежби на отворен простор, пристап до дневна соба и радио/телевизија и весници/списанија, како и други соодветни средства за рекреација (пр. пинг-понг и сл.). Колку е подолг периодот за кој се затворени лицата, толку поразвиени треба да бидат активностите што им се нудат.

Персоналот во центрите за имигранти има особено тешка задача. Како прво, се појавуваат тешкотии во комуникацијата како резултат на јазичните бариери. Како второ, голем број затворени лица тешко го прифаќаат фактот дека се лишени од слобода без постоење сомневање дека сториле кривично дело. Трето, постои ризик од појава на тензии помеѓу лицата од различна националност или етничко потекло. Следствено на тоа, ЦПТ обрнува големо внимание на надзорниот персонал во овие центри кој треба да биде внимателно избиран и обучуван. Покрај поседувањето на добро развиени интерперсонални

комуникации, овој персонал треба да биде запознаен со различните култури на затворените лица и барем некои од нив треба да имаат соодветно познавање на странските јазици. Исто така тие треба да бидат подучувани да ги распознаваат можните симптоми на стресните реакции неманифестирани од страна на затворените лица (било пост-трауматски или условени од социо-културните промени) и да можат да превземаат соодветна акција.

В. Гаранции за време на лишување од слобода

30. Емигрантите исто како и другите категории на лица лишени од слобода треба да имаат право од самиот почеток на затворањето да информираат лице по нивен избор за состојбата во која се наоѓаат и да имаат пристап до адвокат и лекар. Тие треба да бидат веднаш информирани и на јазик што го разбираат за нивните права и процедурата која е применлива во нивниот случај. Со цел да се надминат ваквите тешкотии имигрантите треба постојано по пат на документи, да се информираат за постапката која што се применува спрема нив и за нивните права. Овие документи треба да бидат достапни на јазиците на кои најчесто зборуваат лицата и доколку е потребно треба да се користат и услугите на преведувач.

31. Правото на пристап до бранител (адвокат) треба да се применува во текот на целиот период на затворањето и тоа треба да опфати право на лицето да контактира со бранителот насамо, како и право бранителот да присуствува при неговото испитување.

Сите објекти во кои се сместени имигрантите треба да овозможуваат пружање на медицинска помош. Посебно внимание треба да се посвети на психо-физичката состојба на лицата што бараат азил, поради можноста некои од нив да биле подложени на тортура или друг облик на малтретирање во земјите од каде што доаѓаат. Правото на пристап до лекар треба да опфати право-доколку лицето сака- да биде прегледано од лекар по сопствен избор; сепак, во ваков случај самото лице ќе треба да ги сноси трошоците на ваквиот втор лекарски преглед.

Уште поопшто, на емигрантите треба да им се овозможи да одржуваат контакти со надворешниот свет за време на притворањето, и особено да имаат пристап до телефон и да бидат посетувани од нивните роднини и претставници на надлежните организации.

Г. Ризици од малтретирање по протерувањето

32. Забраната на тортура и нечовечко или понижувачко постапување или казнување опфаќа обврска лицето да не смее да се протера во земја во која што постои основано сомневање дека ќе биде подложено на тортура или малтретирање. Се разбира, прашањето дали државните страни на Конвенцијата ја исполнуваат оваа обврска е од посебен интерес за ЦПТ. Каква е попрецизно улогата на Комитетот во врска со ова прашање?

33. За секое обраќање упатено до ЦПТ во Стразбур од страна на лице кое тврди дека ќе биде протерано во земја во која што ќе биде подложено на тортура или малтретирање веднаш се известува Европската комисија¹ за човекови права која има подобри можности да ги испита наводите, и доколку е потребно, да превземе превентивна акција.

¹ Од 1.11.1998: "Европски суд за човекови права"

Доколку емигрантот (или друго лице лишено од слобода) со кого е разговарано за време на посетите тврди дека ќе биде подложено на тортура или нечовечко однесување, делегацијата на ЦПТ ќе утврди дали за ваквото тврдење се известени надлежните домашни власти и дали тоа тврдење е разгледано. Во зависност од околностите, делегацијата може да побара да биде информирана за положбата на лицето и/или да го информира лицето за можноста прашањето да го покрене пред Европската комисија за човекови права (и во овој случај да потврди дека тој е во можност да упати жалба до Комисијата).

34. Сепак, во светлината на ЦПТ која во својата основа е превентивна, Комитетот настојува да го фокусира вниманието на прашањето дали процесот на донесување одлуки во целина нуди погодни гаранции за лицата испратени во земји во кои постои ризик од тортура или малтретирање. Во врска со ова, ЦПТ испитува дали процедурата која се применува на овие лица нуди навистина можност тие да го презентираат својот случај, и дали службените лица на кои им се доверени ваквите случаи се соодветно обучени и дали имаат пристап до објективни и независни информации за состојбата со човековите права во други земји. Исто така, со оглед на потенцијалната сложеност на засегнатите интереси, Комитетот смета дека одлуката за отстранување на лицето од територијата на државата треба да може да биде обжалена пред друго независно тело пред да биде извршена.

Д. Средства за присилба во контекст на постапката за протерување.

35. Конечно, ЦПТ напоменува дека досега има добиено загрижувачки извештаи од повеќе земји за употребени средства за присилба во текот на протерувањето на имигрантите. Овие извештаи содржат наводи за тепање, врзување и присилно затворање на устата на лицето, како и за примена на транквилизери спротивни на волјата на инволвираните лица.

36. ЦПТ признава дека честопати е мошне тешко да се изврши наредбата за протерување на странски државјанин кој одлучил да остане на територијата на таа држава поради што службените лица задолжени за извршување на наредбата понекогаш ќе треба да применат сила. Меѓутоа, употребената сила не треба да ги надминува границите што ја прават нејзината примена оправдана и неопходна. Сосема е неприфатливо лицата што се протеруваат да бидат телесно повредувани со цел да се натераат да се качат во превозните средства или пак да се казнат поради тоа што не го сториле тоа. Понатаму, Комитетот напоменува дека присилното затворање на устата на лицето е крајно опасна мерка.

ЦПТ исто така нагласува дека на лицата што се протеруваат може да им се даваат медикаменти само врз основа на лекарска одлука и во согласност со принципите на медицинската етика.